

BERTÉNYI IVÁN

Az Eötvös Collegiumnak ajánlott Keresztury-vers

E sorok íróját 1993 nyarán megbízták az Eötvös Collegium igazgatói teendőinek az ellátásával. Az intézmény kurátori tisztét akkor Keresztury Dezső viselte. Mint volt kollégista, majd az Eötvös Collegium tanára, 1945–1948 között igazgatója, Keresztury mindig figyelemmel kísérte alma matere tevékenységét. Igazgatói tisztét kultuszminiszteri kinevezése után is megtartotta, míg a baloldali politikai előretörés mindkét beosztásából távozásra nem kényszerítette.

Azután is figyelemmel kísérte a Collegium és volt tehetséges növendékei sorsát, hogy kivonult a politikai életből. Ez utóbbiak közé tartozott az 1949-ben diplomát szerzett Brusznai Árpád is, akit a Homérosz-kutatásban elért tudományos eredményei révén már fiatalon tanársegédnek neveztek ki a budapesti egyetem Görög-filológiai Intézetébe. A rákosista tudománypolitika azonban apja csendőr múltja és pap testvére miatt csakhamar elbocsájtotta az egyetemről. 1956-ban középiskolai tanárként dolgozott Veszprém-ben, ahol októberben beválasztották a Veszprém megyei Forradalmi Tanácsba; ennek elnökeként több addigi pártvezetőt mentett meg a népharagtól. November 4. után azonban ő sem kerülhette el a megtorlást. Első fokon életfogytiglan tartó szabadságvesztést mondtak ki rá, de ezt enyhének találták a hatalmukat visszanyerő pártfunkcionáriusok, s ügyészi fellebbezés után politikai nyomásnak engedve másodfokon halálra ítélték. Annak ellenére, hogy több, nemzetközi tekintélynek örvendő tudós (így Kodály Zoltán, Moravcsik Gyula és Keresztury Dezső) személyesen is megpróbáltak közbenjárni Brusznai megmentése érdekében, 1958. január 9-én kivégezték.

Keresztury *Mindig több* című, Brusznai Árpád emlékének szóló versét személyesen juttatta el e sorok írójának, s a gépirásos példányra kézzel írt ajánlást: „Az Eötvös Collegiumnak 1993. november 10.” A vers csakhamar nyomtatásban is megjelent Keresztury *Féktelen idő*¹ című kötetének 211. lapján. Bár a Collegiumnak dedikált gépirásos szöveg csaknem szóról szóra megegyezik a nyomtatásban megjelenttel, néhány kis különbség így is akad.

A nyomtatásban megjelent példányon a *Brusznai Árpád emlékének* alcím zárójelben áll. A 8. sor negyedik szó a gépelt példányon *vezérül a Féktelen idő* kötetben: *vezérül* – csak az ékezet hosszúsága tér el. Némi értelmi különbség mutatkozik a két szöveg közt az utolsó versszak első sorában. A kiadott szövegben *Becsapott hős: Ma is szolgál áldozatával* áll, a Collegiumnak ajánlott szövegben viszont Keresztury saját kezével törölt

1 KERESZTURY Dezső, *Féktelen idő. A szerző válogatása életművéből* (Budapest–Ungvár: Trikolor Kiadó–Intermix Kiadó, 1994).

két szót: *Becsapott hős?* <ma is> *Szolgál áldozatával*, ezzel tovább általánosítva a széles körben érvényes kijelentést. Az utolsó sorban is ugyanezt a hatást éri el Keresztury, amikor a gépiratos szövegben a *mindig magasabbra a sok fecsegésnél* záró verssorból törölte az *a* határozott névelőt.

Mindezek alapján joggal tehető fel a kérdés: mi tekinthető a *Mindig több* hiteles változatának? A *Féktelen idő* kötetben 1994-ben megjelent verzió, vagy az 1993 novemberében a szerző által az Eötvös Collegiumnak ajánlott szöveg néhány helyen javított változata?

Mindig több

Brusznyai Árpád emlékének

Kicsit mindig jobban a kelleténél ...

Így tanult, tanított, szívében buzgó vággyal:
mindig a többiek szolgálatában;
rosszakra is jót válaszolva bátran,
mert tudta, szándékában tisztaság van.

Kicsit mindig több is a kelleténél...

Förlélegzett: mozdult a föld alatta:
a föltámadt nép vezérül akarta;
tudta: tenni csak vér nélkül szabadna: -
békeségyszerzésnek lett áldozatja.

Kicsit mindig jobb volt a kelleténél ...

Nem futott meg, de nem dobta kockára
ki rá volt bízva: kisgyermekét várta,
számított a mentettek hálájára,
s megölték; bármit tettünk is: hiába.

Kicsit jobban bízunk a kelleténél...

Áldozat? Mártír? Ki dönti el? Nem mi!
Nem barrikádok hőse akart lenni.
Pechje volt. Vitték. Elámult csak: ennyi
derék tett után nincs mentsége semmi?

Gyanútlan volt; hívőbb a kelleténél...

Becsapott hős?: ~~Hisz~~ Szolgál áldozatával.
Érte szembe kell szállnunk az árral.
Emléke megújul mint a madárdal,
s a félhomályból mindújra fölszárnyal
mindig magasabbra sok fecsegésnél.

Az Eötvös Collegium
nak,

1993. nov. 10